

MALINY LETNIE I JESIENNE W OGRODZIE – PRAKTYCZNE WSKAZÓWKI

mgr inż. Justyna Wójcik-Seliga

Zakład Przechowalnictwa i Przetwórstwa Owoców i Warzyw

Artykuł przygotowany w ramach realizacji **zadania celowego 10.1** „Prowadzenie działalności upowszechnieniowej, prowadzenie współpracy i wymiana wiedzy z praktyką w ramach systemu AKIS”, finansowanego przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Wstęp

Maliny to bardzo zdrowe owoce, których historia sięga czasów p.n.e. W starożytności gatunkiem tym zaczęli interesować się Grecy i Rzymianie, którzy odkryli w owocach właściwości prozdrowotne. Uprawiać ten gatunek zaczęto dopiero w XV wieku n.e. w ogrodach prowadzonych przy klasztorach, a 300 lat później rozpoczęto selekcję odmian hodowlanych, która jest prowadzona do dzisiaj. Obecnie hodowla maliny jest ukierunkowana na uzyskanie odmian bardzo plennych, o owocach wysokiej jakości, których krzewy będą mało porażane przez choroby i szkodniki. Są to cechy bardzo pożądane w uprawie towarowej, ale także amatorskiej, aby uzyskać wartościowe owoce bez stosowania chemicznych środków ochrony roślin.

Wieloletnie krzewy maliny, w zależności od odmiany, owocują na wyrastających z karpki jednorocznych lub dwuletnich pędach. Te drobne pestkowce zbierane są bez dna kwiatowego, które zostaje na krzewie. Wyśmienicie smakują bezpośrednio po zbiorze, ale także są polecane do robienia pysznych soków czy nalewek na zimę. O ich wszechstronnym

zastosowaniu decyduje ich wyśmienity aromat, a także wysoka zawartość substancji prozdrowotnych. Maliny w każdej postaci będą nas wspomagać przy przeziębieniu i w walce z infekcjami, a ich regularne spożywanie wzmocni naszą odporność. Owoce zawierają dużą ilość witamin i mikroelementów, m.in. witaminę C i kwas salicylowy, które zregenerują jesienią i zimą osłabiony układ immunologiczny. Ta zdrowa i smaczna przekąska pomoże w spalaniu tłuszczów, a dodatkowo oczyści organizm z toksyn, usprawniając procesy metaboliczne w organizmie, a łatwo przyswajalne cukry wyregulują procesy trawienne. Dodatkową zaletą malin jest ich niski indeks glikemiczny, dlatego owoce te mogą być spożywane w nieograniczonej ilości, nawet przez osoby chorujące na cukrzycę. Świeże maliny mają wysoką wartość odżywczą, właściwości dietetyczne i prozdrowotne, a to wpływa pozytywnie nie tylko na zdrowie, ale także na nasze samopoczucie. Uprawiając ten gatunek w swoim ogródku będziemy cieszyć się smakiem świeżych malin całe lato, ponieważ krzewy owocują przez bardzo długi okres w zależności od odmiany.

W Polsce najbardziej popularny jest gatunek *Rubus idaeus* L., czyli malina właściwa. Pod względem użytkowym wyróżniamy odmiany letnie, których owoce dojrzewają tylko latem na pędach dwuletnich i odmiany powtarzające owocowanie, które tworzą owoce latem na pędach dwuletnich oraz na przełomie lata i jesieni na pędach jednorocznych. Owoce maliny z tego gatunku mogą mieć barwę czerwoną, żółtą, łososiową lub purpurową. Ich pędy są raczej wzniesione, mogą być mniej lub bardziej rozłożyste, różnej długości, kolczaste lub pozbawione kolców. To właśnie w obrębie gatunku *Rubus idaeus* L. wyhodowano najwięcej odmian, które są sadzone na plantacjach towarowych, a także w nasadzeniach amatorskich. Mniej popularne w Polsce są maliny czarne z gatunku *Rubus occidentalis* L. Ze względu na wysokie walory prozdrowotne, a także ciekawy smak i aromat owoców krzewy te z powodzeniem mogą być uprawiane w ogródkach przydomowych i na działkach.

Zakładanie plantacji

Malina jest dość łatwa w uprawie, jednak o jej powodzeniu decydują ścisłe zasady związane z zapewnieniem roślinom optymalnych warunków do wzrostu i owocowania. Jak wspomniano wcześniej krzewy maliny są wieloletnie, mogą rosnąć na tym samym stanowisku przez około 15 lat, dlatego tak ważny jest wybór miejsca na plantację oraz przygotowanie terenu. Dla krzewów z rodzaju *Rubus* najlepszym stanowiskiem jest łagodny stok o wystawie południowo-wschodniej lub południowo-zachodniej, bez zastoisk mrozowych. Pod uprawę nadają się gleby przepuszczalne o uregulowanych stosunkach powietrzno-wodnych. Nawet krótkotrwałe zalanie korzeni roślin przyczynia się do ich zamierania, a także powoduje rozprzestrzenianie się chorób grzybowych, np. zgnilizny korzeni. Dłuższy okres suszy również

ma negatywny wpływ na wzrost i plonowanie, a roślina tworzy mniejszą liczbę kwiatów, z których dojrzewają drobniejsze owoce. Przy uprawie każdego gatunku gleba powinna być żyzna i zasobna w składniki pokarmowe oraz substancję organiczną. O jej dobrostan warto jest zadbać przed założeniem plantacji. Odpowiednie przygotowanie stanowiska uzyskamy stosując nawozy organiczne, takie jak bardzo cenny dla roślin obornik w ilości 35-40 t/ha albo opcjonalnie dojrzały kompost, który również wzbogaci glebę w składniki odżywcze i próchnicę. Takie nawożenie wykonujemy nie później niż 4 tygodnie przed posadzeniem maliny, najlepiej jesienią. Po rozłożeniu nawozów organicznych w celu zmieszania ich z ziemią wykonujemy orkę, podstawowy zabieg agrotechniczny polegający na odwracaniu i spulchnianiu wierzchniej warstwy gleby. Jest to doskonały sposób na poprawienie struktury, a także zniszczenie chwastów, które konkurują z roślinami uprawnymi o składniki mineralne i wodę. Zabiegi uprawowe ograniczają również występowanie szkodników żyjących w glebie, głównie pędraków, ale także drutowców i opuchlaków. Wczesną wiosną dla polepszenia zasobności gleby w składniki mineralne głównie fosfor i potas można zastosować nawozy syntetyczne, np. w formie superfosfatu i siarczanu potasowego, a dla uzyskania obojętnego odczynu gleby, który jest odpowiedni dla krzewów maliny, stosuje się wapno magnezowe. Po nawożeniu bronujemy pole w celu rozkruszenia brył i skorupy glebowej, a także zniszczenia chwastów. Ten mechaniczny zabieg nie tylko poprawi strukturę, ale także wyrówna pole, a rośliny będą miały doskonałe warunki wzrostu. Oczywiście na małej plantacji czy w przydomowym ogródku, gdy nie mamy wyspecjalizowanych maszyn, zabiegi uprawowe wykonujemy ręcznie.

Sadzenie roślin

Podstawą w uprawie malin jest zdrowy materiał rozmnożeniowy, który spełnia określone normy jakościowe. Plantacje zakładamy tylko z sadzonek wolnych od chorób wirusowych i fitoplazmatycznych, a także od szkodników, często przenoszonych z matecznika, np. szpecieli, mszyc, przędziorków i pryszczarków (głównie pryszczarka malinowca). Rozstawa roślin zależy głównie od dwóch czynników. Po pierwsze planujemy odległość między rzędami tak, żebyśmy mogli swobodnie wykonać zabiegi pielęgnacyjne i ochroniarskie. Na mniejszych plantacjach przydomowych zazwyczaj jest to 2 m, a na większych plantacjach 2,5-3 m, tak żeby swobodnie przejechał ciągnik z osprzętem. Odległość między krzewami w rzędzie zależy od siły wzrostu oraz sposobu formowania i cięcia roślin, zazwyczaj jest to 0,5 m lub więcej dla mocniej krzewiącej się maliny z gatunku *Rubus idaeus* L. Większe odległości warto jest zachować również dla maliny czarnej z gatunku *Rubus occidentalis* L., gdyż jej krzewy rozrastają się bardzo mocno. Zachowanie odpowiedniej rozstawy jest również bardzo ważne ze względu na utrzymanie na plantacji wysokiej zdrowotności roślin. Zbyt gęsto posadzone sadzonki częściej są atakowane przez choroby grzybowe, gdyż słabiej się przewietrzają po deszczu, szkodniki również częściej zadomawiają się w gęszczu pędów. Przy odpowiednio dopasowanej rozstawie łatwiej jest prowadzić lustracje plantacji, a także zabiegi pielęgnacyjne i ochronę roślin. Sadzenie planujemy zazwyczaj jesienią, kiedy gleba jest zwykle dostatecznie wilgotna, co sprzyja ukorzenianiu się roślin przed zimą.

Maliny jesienne

To odmiany maliny powtarzające owocowanie, które mogą być prowadzone na dwa zbiory lub tylko na zbiór jesienny. W obu przypadkach postępowanie z roślinami różni się. W ogrodach przydomowych i na działkach warto jest malinę uprawiać na dwa zbiory, żeby mieć dostęp do świeżych owoców od końca czerwca, aż do pierwszych przymrozków. Po owocowaniu pędy zimą, a wiosną usuwamy tylko suche wierzchołki. Poniżej cięcia roślina wytworzy pędy boczne, które zaowocują latem. Jednocześnie w sezonie z karpy wyrosną młode pędy jednoroczne, które zaowocują późnym latem. Na plantacjach towarowych maliny jesienne uprawiane są raczej na jeden zbiór, tutaj postępowanie jest inne i na przedwiośniu kosi się mechanicznie ubiegłoroczne pędy przy samej ziemi. Wiosną z karpy wyrastają młode pędy, które ograniczamy, pozostawiając tylko kilka silnych, żeby zbyt nie zagęścić krzewu. Dzięki temu rośliny będą miały lepszy dostęp światła, a owoce ładnie się wybarwią i staną się słodsze. Krzewy maliny powtarzające owocowanie zazwyczaj są niskie i wytworzone przez nie pędy nie wymagają podpór. Wśród odmian powtarzających owocowanie rozpoznawalna w Polsce, ale także za granicą, jest malina 'Polka'. Jest dość niezawodna w uprawie i ma bardzo smaczne owoce. Z nowszych polskich odmian na uwagę zasługują 'Polonez' i 'Poranek'.

Pierwsza odmiana tworzy długie pędy, dlatego wymaga prowadzenia przy konstrukcji. Jej owoce są duże, stożkowate o jasnoczerwonej i delikatnej skórce. Charakteryzują się wyśmienitym smakiem, są słodkie i aromatyczne oraz łatwo je się zbiera. Bardzo ważne jest, że odmiana 'Polonez' jest mało podatna na choroby typowe dla gatunku i przemarzanie.

'Polonez'

‘Poranek’ to odmiana o zwartych krzewach i dość krótkich pędach, które nie wymagają podpór. Tworzy smaczne, czerwone owoce o wszechstronnym przeznaczeniu. Rośliny są mało porażane przez choroby i szkodniki typowe dla gatunku. W uprawach amatorskich warto jest posadzić odmiany maliny o odmiennej barwie owoców, najbardziej popularna jest ‘Poranna Rosa’. To polska odmiana powtarzająca owocowanie, która tworzy dość wysoki krzew i żółte, kuliste owoce. Są one mniej aromatyczne i słodkie niż wcześniej opisywane, ale z pewnością będą ozdobą wyrobów cukierniczych.

'Poranna Rosa'

Maliny letnie

To odmiany maliny owocujące tylko raz w sezonie, na pędach dwuletnich. Zazwyczaj tworzą bardzo długie pędy, które wymagają prowadzenia przy konstrukcji w formie szpaleru. Po zbiorach pędy owocujące wycina się przy samej ziemi, a zostają tylko pędy jednoroczne, które zaowocują w roku następnym. Młode pędy również ogranicza się do kilku silnych, które dobrze przezimują i nie będą uszkodzane przez wiatr oraz niskie temperatury. Ciekawymi odmianami w tej grupie są polskie maliny 'Radziejowa' i 'Sokolica'. Obie tworzą atrakcyjne, czerwone, typowo deserowe owoce, które są mało podatne na uszkodzenia mechaniczne i gnienie. Są one stożkowate, wydłużone, nie osypują się i łatwo odchodzą od dna kwiatowego. Ze względu na wysoką jędrność mogą być transportowane na dalsze odległości. Odmiany charakteryzują się bardzo wczesnym owocowaniem, na przełomie czerwca i lipca oraz wysoką plennością. Rośliny są mało podatne na choroby grzybowe i na szkodniki.

W grupie odmian tradycyjnie owocujących jest malina czarna, m.in. polska odmiana 'Litacz'. Rośliny tej odmiany tworzą drobne, twarde owoce o kulistym kształcie, koloru czarnego z szarym nalotem. Mają ciekawy smak i aromat, szczególnie są polecane na przetwory, ale również do bezpośredniego spożycia. Rośliny i owoce w niewielkim stopniu są atakowane przez choroby i szkodniki. Dojrzewanie owoców rozpoczyna się bardzo wcześnie pod koniec czerwca. Pędy są płożące i wymagają systematycznego przywiązywania do konstrukcji, gdyż leżąc na ziemi szybko się ukorzeniają. Niestety mogą być uszkodzane przez mróz. Odmiana bardzo kolczasta. Krzewy warto jest posadzić przy różnego rodzaju pergolach, a pędy rozpinąć w formie wachlarza. Dzięki takiemu prowadzeniu roślina dodatkowo będzie miała wartość dekoracyjną.

Pielęgnacja plantacji

Po posadzeniu na plantacji warto jest rzędy roślin wyściółkować warstwą agrowłókniny lub kory. Pomaga to utrzymać wilgoć i ogranicza wyrastanie chwastów, które konkurują z młodymi krzewami o wodę i składniki odżywcze. Nawożenie w pierwszym roku musi być precyzyjne, żeby nie uszkodzić młodych pędów. W późniejszych latach dokarmianie roślin wymaga podejścia regeneracyjnego, szczególnie w fazach wzrostu. Trzeba zadbać o systematyczny dostęp roślin do wody, gdyż maliny wymagają jej dużo, szczególnie podczas suszy. W okresie wegetacji na plantacji systematycznie prowadzimy lustrację roślin, przegląd liści i pędów, a w razie potrzeby szybko reagujemy przez zastosowanie preparatów chemicznych lub ekologicznych, które hamują rozwój patogenów. Odpowiednie prowadzenie nasadzenia to również usuwanie i niszczenie wyciętych części roślin poza plantacją, co ogranicza rozwój chorób, takich jak antraknoza czy zamieranie pędów.

Zdjęcia: archiwum IO-PIB, Agnieszka Masny, Mirosław Jędrzejewski, Iwona Sowik, pixabay